

EKONOMİK YATIRIM PROGRAMLARININ TERÖRÜ AZALTMADAKİ ETKİSİ: TÜRKİYE GAP PROJESİ VE PKK ÖRNEĞİ

BURAK KÜRKCÜ*

Özet

Bu çalışma, ekonomik değişkenlerin bireylerin terör örgütlerine katılımını etkileyip etkilemediğini araştırmaktadır. Özelde GAP programının Türkiye’de PKK’ya katılımı azaltacağı yönündeki tezi test etmek amacıyla nicel bir model kullanılarak ampirik bulgulara ulaşılmıştır. 1987-2011 yılları arasında 25 şehirden PKK’ya katılan ve Türk güvenlik güçlerince ölü ele geçirilen örgüt üyelerinin yer aldığı Panel Veriseti kullanılarak, negatif binomial regresyon yürütülmüş ve bu çalışma neticesinde ekonomik değişkenlerden kişi başı düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla, işsizlik, Gini katsayısı ve yıllık büyüme oranlarının PKK’ya katılımı istatistiki olarak belirgin şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, literatürde ilk kez ortalama hane halkı sayısının da terör örgütüne katılımı istatistiki olarak belirgin şekilde etkilediği bulgusu elde edilmiştir. Öte yandan, bölgedeki aşiret sisteminden ve siyasi mülahazalardan ötürü GAP programının etkin olarak yürütülmediği gerekçesiyle sadece kısmi sonuçları gözlemlenmiştir.

* Uzman.

Siyasi hedefleri gerçekleştirmek için üç temel araç olarak sistemli şiddet eylemleri yapmayı, ekonomik devamlılık için ittifaklar kurup diğer suç alanlarında (uyuşturucu trafiği, silah ticaret, kaçak işçi transferleri vb) faaliyet göstermeyi ve varlığını devam ettirebilmek için yeni bireyleri örgüte kazandırmayı ön plana çıkaran terör örgütleri siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, etnik, dinsel ve psikolojik etkenleri kullanılarak bireylerin örgüte katılımını sağlamaktadır.

1. Giriş

Devlet destekli ekonomik kalkınma programları ve önlem paketleri uygulamaları terörü azaltır mı? Akademik dünyada uzun yıllardır tartışılan bu konu üzerine yazılan makalelerde ortak bir görüş ortaya konulmamış olmasına rağmen, genel çıkarım terörizmin ekonomik önlemlerle azaltılabileceği yönündedir. Mevcut akademik veriler ışığında hazırlanan bu çalışma, devlet tarafından alınan ekonomik önlemlerin, siyasi hedefleri olan teröre desteği azaltıp azaltmadığını anlamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, Türkiye’de uygulanan Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP), uygulandığı bölgedeki bireylerin PKK’ya¹ olan desteğine etkisi incelenmektedir.

Türkiye’de, PKK’nın etnik kimlik üzerine mi yoksa bölgenin ekonomik geri kalmışlığı üzerine mi ortaya çıkıp büyüdüğü hususunda milliyetçi kanat ve liberal kanat arasında yıllardır bir tartışma sürmektedir (Kirişçi 2009). Bu çalışmada temel argüman, Güneydoğu Anadolu bölgesinin coğrafi zorlukları sebebiyle bölgeye devlet yatırımının gönderilemediği ve bölgedeki feodal aşiret düzeninden ötürü ekonomik gelir dağılımının fakir halkın aleyhine arttığı; bu sebeple de PKK’nın merkezi hükümete karşı propaganda yürütmek için uygun zemin bularak bölgedeki fakir Kürt kökenli vatandaşları saflarına çektiği yönündedir. Terörizm tanımına göre sivillere yapılan sistemli şiddet eylemi terörist olmak için yeterli olabilecekken, siyasi atmosfere ve koşullara göre bir birey farklı kitleler tarafından terörist, gerilla, özgürlük savaşçısı veya isyancı olarak tanımlanabilmektedir. Bu anlamda PKK, Avrupa Birliği (AB), ABD, NATO ve pek çok devlet tarafından resmi olarak terör örgütü olarak kabul edilmiştir.² Ancak, akademik çalışmanın objektifliğini sağlayabilmek için PKK üyeleri için “Örgüt Mensubu” tabiri kullanılacaktır.

Bu çalışmada, terörizmin motivasyonu ve ekonomik temelleri üzerine geniş bir literatür taraması yapıldıktan sonra PKK'ya ilişkin eldeki veriler üzerine bir ekonometri modeli oluşturularak GAP şehirleri ile GAP dışındaki Kürt kökenli vatandaşların yoğun yaşadığı şehirler arasındaki PKK'ya katılım oranları incelenmektedir. Temel varsayımımıza göre, eğer PKK'ya katılım etnik kimlik temelli olsa idi, dünyadaki en büyük ekonomik kalkınma programlarından biri olan GAP dışında yer alan, ama nüfus itibarıyla Kürt vatandaşların fazla yaşadığı şehirlerdeki PKK'ya katılım oranlarının GAP şehirlerinden farklı olmaması gerekirdi. Eğer GAP şehirlerinde, diğer tüm şartlar kontrol edildiğinde, PKK'ya katılım daha az ise, bu PKK'nın ekonomik sorunlardan beslenen bir örgüt olduğu tezini destekler.

2. Terörün Motivasyonları ve

Ekonomik Etkenler

Terörizm, siyasi bir amacı gerçekleştirmek üzere hükümetin görüşünü etkileyebilmek için sivillere ve devlet birimlerine sistemli ayrılıkçı şiddet uygulanması olarak özetlenebilir.

Sistemli şiddet kullanımını, devletin tekelinden³ alarak vatandaşları korkutma ve politika yapıcıların kararlarını etkileme amacıyla kendi tekeline almaya çalışan teröristleri normal suçlulardan ve psikopatlerden ayıran en temel şey teröristler için şiddetin bir amaç değil sadece bir araç olmasıdır (Crenshaw 1995). Bu şiddet olayları, daha önce hükümet tarafından dikkate alınmayan teröristlerin bir anlamda devlet ile marjinal bir iletişim kurma şekli ve iyi hesaplanmış siyasi mesajlarını iletme şekli olarak görülmektedir. Her ne kadar vatandaşlar teröristleri akli dengesi yerinde olmayan ve suç geçmişi kabarık caniler olarak görseler de, aslında terör örgütleri yaptıkları ve yapacakları eylemlerde kar-zarar analizi⁴ yaparak rasyonel kararlar alırlar (Wilkinson&Stewart 1987). Siyasi hedefleri gerçekleştirmek için üç temel araç olarak sistemli şiddet eylemleri yapmayı, ekonomik devamlılık için ittifaklar kurup diğer suç alanlarında (uyuşturucu trafiği, silah ticaret, kaçak işçi transferleri vb) faaliyet göstermeyi ve varlığını devam ettirebilmek için yeni bireyleri örgüte kazandırmayı ön plana çıkaran terör örgütleri

Terör örgütleri devlet kurumlarını istikrarsızlaştırıp halk arasında korku ve gerilimi tırmandırarak politikacıların kararlarını yönlendirmek için şiddet eylemleri gerçekleştirirler. Özellikle konvansiyonel savaşların yüksek maliyetli olduğu dünyamızda terör örgütleri farklı devletler tarafından düşman devletlere karşı kullanılabilen ve aynı siyasi amaç için desteklenebilmektedir

Küreselleşme dalgası ile birlikte pek çok terör örgütü yerel olmaktan çıkıp eylemlerini küresel zemine taşıma şansı bulmuştur. Medya organlarını kullanarak özellikle sosyal ve ekonomik eşitsizliğin daha fazla irdelendiği bu süreçte, merkezi hükümetlerin önlem alması da zorlaşmakta (Zimmermann 2011) ve hükümet ile terörist gruplar arasındaki asimetrik savaş iyice ön plana çıkarak genelde devlet aleyhine ilerlemektedir.

siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, etnik, dinsel ve psikolojik etkenleri kullanılarak bireylerin örgüte katılımını sağlamaktadır.

2.1. Terörizm ve Motivasyonları

Terör örgütleri devlet kurumlarını istikrarsızlaştırıp halk arasında korku ve gerilimi tırmandırarak politikacıların kararlarını yönlendirmek için şiddet eylemleri gerçekleştirirler. Özellikle konvansiyonel savaşların yüksek maliyetli olduğu dünyamızda⁵ terör örgütleri farklı devletler tarafından düşman devletlere karşı kullanılabilen ve aynı siyasi amaç için desteklenebilmektedir (Long1990; Hoffman 2006). Bu ekseninde, Rapoport (2004) gelir eşitsizliği, sosyal haklardaki kısıtlamalar, kaynakların, sağlık hizmetlerinin ve benzeri hizmetlerin adaletsiz dağılımı gibi sebeplerden ortaya çıkan terör örgütlerinin örgütsel kültürünün oluşmasını belirleyen dört farklı terör dalgasından bahseder ve bunları 1880'lerde başlayan anarşist dalga, 1920'lerde başlayan anti-koloni hareketi, 1960-1990 arası devam eden yeni sol akım ve 1979'dan günümüze ulaşan dinsel akım olarak sınıflandırır.

Terörizm çalışmalarının büyük kısmındaki sorun, terörün kaynağını ve sebebini araştırırken örgütsel kültür ve örgütün yer aldığı akımın ne olduğunu tanımlayıp gerekli ayrımı yapmadan tüm örgütler için aynı sebebi bulmaya çalışmalarıdır. Halbuki, dinsel akım içindeki bir örgüte katılım nedeni daha yüksek eğitim seviyesi ve daha az ekonomik motivasyon olabilirken, etnik örgütlerde motivasyon millî öğeler olabilir; yeni sol akımdaki örgütler içinse bu motivasyon ekonomik adaletsizlik olarak ortaya çıkabilmektedir.⁶ Nitekim Berrebi (2007) yaptığı çalışmada, Filistin'deki intihar bombacılarının % 60'ının lise ve üstü eğitime sahip

olduğunu göstermektedir.

Küreselleşme dalgası ile birlikte pek çok terör örgütü yerel olmaktan çıkıp eylemlerini küresel zemine taşıma şansı bulmuştur. Medya organlarını kullanarak özellikle sosyal ve ekonomik eşitsizliğin daha fazla irdelendiği bu süreçte, merkezi hükümetlerin önlem alması da zorlaşmakta (Zimmermann 2011) ve hükümet ile

terörist gruplar arasındaki asimetrik savaş iyice ön plana çıkarak genelde devlet aleyhine ilerlemektedir. David Galula, *Ayaklanmaları Bastırma Stratejileri* (1964) adlı kitabında isyancıların hukuk içinde hareket etme zorunluluğunun olmadığını, kaynak göstermeksizin olayları abartarak yalan söyleyebildiğini ve sözlerine sadık olmak zorunda olmadığını ifade edip, hükümetlerin ise ulusal ve uluslararası hukuka uygun hareket etme zorunluluğunun eylem ve önlem noktasında asimetri oluşturduğunu belirtmektedir.

Söz konusu asimetrinin bir diğer ayağında, devletlerin terör eylemlerine verdiklerin cevabın etkisi ve caydırıcılığı ele alınmalıdır. Terör örgütleri bir eylem öncesi, eylemin yeri, zamanı, niteliği ve yıkıcılığı hususunda gerekli hesapları yaparak eylemi gerçekleştirir ve devletin vereceği cevabı da önceden hesaplayarak ona karşı nasıl bir yol izleneceğini belirler. Rübbelke (2004), terör eylemlerine devlet tarafından verilen yanıtın çok sert olması hâlinde bireylerin örgüte verdiği desteğin azaldığını ifade ederken, Galula (1964) bunun tam tersini iddia ederek hükümet tarafından verilecek sert ve şiddetli bir cevabın örgüt üyeleri arasındaki dayanışmanın arttırılması ve vatandaş ile uluslararası camia gözünde örgütün mazlum gösterebilmesi için tam olarak örgüt tarafından arzulanan bir durum olduğunu ifade etmektedir. Özellikle henüz örgüt içinde yer almayan uzaktan destekçileri bu sert cevaplar sayesinde örgüt safına çekerek marjinalleştirmeye çalışır. Nitekim 11 Eylül olayları sonrası ABD'nin verdiği sert karşılıklar, El Kaide'nin gücünü azaltmadığı gibi, verilen maddi desteği ve gönüllü militan sayısını da arttırarak örgütün yeniden canlanmasını sağlamıştır (Rinehart 2007).

Sonuç olarak, örgütsel motivasyon ve örgütü besleyen ideolojik altyapı bilinmeksizin tüm örgütlerin aynı sebep ile ortaya çıkabileceği veya aynı sebepten beslenebileceği sonucuna varmak mümkün gözükmemektedir. Bu anlamda, PKK'yı da incelerken önce örgütsel motivasyon ile ideolojik altyapısını değerlendirip ona göre bireylerin katılımını besleyen hususları ortaya koymak gerekmektedir.

Sonuç olarak, örgütsel motivasyon ve örgütü besleyen ideolojik altyapı bilinmeksizin tüm örgütlerin aynı sebep ile ortaya çıkabileceği veya aynı sebepten beslenebileceği sonucuna varmak mümkün gözükmemektedir. Bu anlamda, PKK'yı da incelerken önce örgütsel motivasyon ile ideolojik altyapısını değerlendirip ona göre bireylerin katılımını besleyen hususları ortaya koymak gerekmektedir.

Din, etnik kimlik, coğrafi zorluklar, sosyal dışlanma, hakların ve gücün adaletsiz dağılımı ve ekonomik gelir dengesizliği göz önüne alındığında, ekonomik gelir dengesizliği terörün kaynakları arasında en çok önem verilen ve en fazla akademik çalışmanın odağını oluşturan etkenlerden biri olarak göze çarpmaktadır.

göre bireylerin katılımını besleyen hususları ortaya koymak gerekmektedir.

2.2. Ekonomik Değişkenlerin Terörizm

Etkisi

Din, etnik kimlik, coğrafi zorluklar, sosyal dışlanma, hakların ve gücün adaletsiz dağılımı ve ekonomik gelir dengesizliği göz önüne alındığında, ekonomik gelir dengesizliği terörün kaynakları arasında en çok önem verilen ve en fazla akademik çalışmanın odağını oluşturan etkenlerden biri olarak göze çarpmaktadır.⁷ Özellikle Kahn ve Weiner (2002) tarafından, internet ve medya sayesinde fakir insanların gelir dağılımındaki uçurum konusunda bilinçlendiği ve bunun da terörist gruplara yaradığı ifade edilmektedir. Ekonomik değişkenlerin terörü arttırmadaki etkisi incelenirken, terörist aktivitenin veya terör örgütüne üye olmanın alternatif maliyeti üzerinde durulmaktadır. Mesquite (2005, Turgut&Kis-Katos, 2009'da belirtildiği gibi) ekonomik teşviklerin potansiyel teröristler için önemli olduğunu ve özellikle ekonomik bunalım zamanlarında terörist olmanın alternatif maliyetinin azalması sebebiyle bireylerin bu dönemlerde örgütlere katılma ihtimalinin artacağını ifade etmektedir. Öte yandan Messner ve Tardiff (1986) coğrafi koşulların ve nüfus yoğunluğunun fakirliği artırıcı etkenler olabilmesi sebebiyle suç oranlarını ve terörist

eylemleri arttırabileceğini belirtmektedir.

Terörizm ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişki ölçülürken terörizm, başlıca üç şekilde değerlendirilebilmektedir. Bunlardan ilki ve akademisyenler tarafından sıklıkla kullanılan terör örgütünün gerçekleştirdiği eylem sayısının yıllara veya zaman dilimlerine ve bölgelere göre dağılımı hesaplanarak bu eylemlerin ekonomik değişkenlere göre azalıp artmasına bakılması suretiyle terör ile ekonomi arasındaki bağlantı ortaya çıkarma şeklindedir. İkinci hesaplama yöntemi, terör eylemlerindeki ölü ve yaralı sayısı hesaplanarak eylemlerin yıkıcılığı ölçülüp bu yıkıcılığın ekonomik değişkenlere göre değişiminin gözlemlenmesi biçimindedir. Üçüncü yöntem ise pek çok akademisyen tarafından göz ardı edilen, terör örgütlerine katılım sayılarının yıllara ve bölgelere göre hesaplanarak bu sayıların ekonomik değişkenlere göre artıp azalmasına bakılmasıdır. Birinci yöntem sıklıkla başvurulan bir yöntem olmasına rağmen terör eylemlerine bakarak varılan sonuçlar çoğunlukla hatalı ve eksiktir. Özellikle terör örgütünün faaliyet gösterdiği ülke profili, örgüt

içi sorunlar, örgüt stratejisi ve örgüte yapılan dış destek ile gerçekleştirilen eylemin dış güçler tarafından sipariş edilip edilmediği bilinmeksizin bu yöntem ile sonuca ulaşmak zordur (Newman 2006). İkinci yöntemin açmazı ise, terörizm ile ekonomik değişkenler arasında bir bağıntı kurmaktan ziyade bir eylemin başarı oranı ile oluşturduğu korku üzerinde daha etkin sonuçlar verebilmesidir. Eylemin yıkıcılığının yüksek olması o eylemde kullanılan teçhizat, güvenlik güçlerinin istihbarat zafiyeti ve dış güçlerin sağladığı yardımlara göre değişebilmekte iken, bu değişkenlerin, ekonomik sorunların eylem üzerine etkisi hususunda bir katkısı bulunmamaktadır.

Bu çalışmada kullanılan üçüncü yöntem, bireylerin aldıkları karar neticesinde örgütlere katılımlarını incelemesi sebebiyle, kişilerin kararlarını doğrudan etkileyen ekonomik koşulların örgüte katılıma etkisini gözlemlemek açısından en etkin metod olarak görülmektedir.

Ekonomik etkenlerin terörizm üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların başında MacCulloh'un (2004, Özeren vd., 2012'de belirtildiği gibi) 60 ülkedeki 1975-1995 yılları arasındaki devrim hareketlerini incelediği çalışma gelmektedir. MacCulloh yüksek gelir düzeyi olan ülkelerde devrim hareketlerinin daha az görüldüğünü tespit etmiştir. Bunun yanında, 96 ülkeyi 1986-2002 yılları arasında inceleyen Piazza (2006) terörizmin yüksek nüfus yoğunluğuyla doğru orantılı olduğu sonucuna varmıştır.⁸ Bu çalışma Fearon ve Laitin (2003) ile paralel bulgulara sahip olmakla birlikte Piazza'nın çalışmasının eksikliği terörizmi ölçerken eylem sayısı ve eylemlerdeki ölüm sayısını incelemesinden kaynaklanmaktadır.

Benzer çalışmalarda Blomberg vd (2003), Blomberg vd (2002) ve Hess&Orphanides (1995) ülke içi çatışmalarla ekonomik değişkenler arasında ampirik bir ilişkiye rastlamıştır. Bu çalışmalar, ülkedeki kurumlardan bağımsız olarak bunalımlı ekonomik dönemlerde terörist eylemlerin arttığı sonucuna varmıştır. Zimmermann (2011) bu ilişkinin doğrusal değil parabolik olduğunu ifade etmektedir. Bunların yanında Abadie (2006), Krueger ve Laitin (2003) ve Piazza (2004) ekonomik değişkenlerle terör eylemleri arasında bir bağlantı bulamamış ve bunun yerine siyasi kurumların terörizmin artmasında en büyük etken olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Fakirlik hususunda farklı bir bakış açısıyla, Berman (2002) ve Stern (2000) yeni teröristlerin çoğunlukla fakir gençlerden seçildiğini, çünkü bu kişilerin aidiyet ve bağlılık duygusunun daha güçlü olduğunu dile getirmektedirler. Bireyin motivasyonu içerisinde barınma, yiyecek ve ailesine yapılan para yardımı gibi maddi unsurlar olabileceği gibi savaşçı kahraman veya büyük bir örgütün üyesi olarak görülen saygının artması gibi manevi etkenler de yer alabilmektedir (Rübbelke 2004). Bu etkenler PKK hususunda isabetli yaklaşımlar olurken (Özcan&Gürkaynak 2012), El Kaide gibi üyelerinin büyük çoğunluğunu üst ekonomik sınıftan oluşturduğu örgütlerde geçerliliği sorgulanabilmektedir (Sageman 2004).

Sonuç olarak, terörizm ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek kolay olmamakla birlikte, tek bir yöntemin kullanılması doğal olarak bazı sıkıntılar yaratmaktadır. Öte yandan, terör örgütleri incelenirken ideolojik motivasyonları ve örgütü oluşturan kültür incelenmeden sonuca varmaya çalışmak çoğunlukla hatalı sonuçlar vermektedir. Örnek olarak, Sri Lanka'daki "Tamil Kaplanları" isimli örgütün pek çok çalışmada etnik öğelerden beslendiğinin kabul edilmesine rağmen Bandarage (2009)'in bu örgütün ekonomik zorluklar ve küresel baskılar neticesinde ortaya çıktığını tespit edişi verilebilir.

Sonuç olarak, terörizm ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek kolay olmamakla birlikte, tek bir yöntemin kullanılması doğal olarak bazı sıkıntılar yaratmaktadır. Öte yandan, terör örgütleri incelenirken ideolojik motivasyonları ve örgütü oluşturan kültür incelenmeden sonuca varmaya çalışmak çoğunlukla hatalı sonuçlar vermektedir. Örnek olarak, Sri Lanka'daki "Tamil Kaplanları" isimli örgütün pek çok çalışmada etnik öğelerden beslendiğinin kabul edilmesine rağmen Bandarage (2009)'in bu örgütün ekonomik zorluklar ve küresel baskılar neticesinde ortaya çıktığını tespit edişi verilebilir.

3. Pkk Gelişim Süreci ve Çözüm Arayışları

3.1. Pkk ve Gelişim Süreci

Marksist-Leninist bir ideoloji ile ortaya çıkan Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Maoist Halk Savaşı taktiğiyle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bağımsız bir Sosyalist Kürt Devleti kurmak amacıyla bombalama, suikast, saldırı, adam kaçırma ve pek çok suça bizzat dahil olmuştur.⁹ PKK ve ekonomik değişkenlerin PKK'nın gelişimine etkisi üzerine yapılmış ampirik çalışma sayısı çok az olmakla birlikte Feridun ve Sezgin (2008) Gayrı Safi Yurtiçi Hasılanın (GSYH) terör eylemlerindeki değişimi büyük ölçüde açıklayabildiğini, özellikle tarım ve devlet hizmetlerinin GSYH içindeki oranının PKK eylemlerinin artıp azalmasında büyük payının olduğunu tespit etmiştir. Öte yandan, diğer çalışmaların aksine terör örgütlerine katılım sayılarını bağımlı değişken olarak alıp yaptıkları çalışmada Turgut ve Kis-Katos (2009), yüksek işsizlik ve düşük GSYH'nin PKK'ya katılım oranlarını arttırdığını tespit etmişlerdir.

PKK'nın ekonomik dengesizliğin bir sonucu olarak mı, yoksa Kürtlerin etnik kimliğinin tanınmasında yaşanan sorunlar nedeniyle mi ortaya çıktığı tartışılırken çoğunlukla sistemli ve metodolojik bir çalışma yürütülmemektedir. Türkiye'deki Kürt nüfus sayısı ifade edilirken bile tahminler 8 milyondan 16 milyona kadar değişiklik gösterebilmektedir (Özcan&Yavuz 2006; Buran

2011). Cornell (2001) bunun sebebi olarak Kürtlerin etno-linguistik heterojen yapısı ile dini tarikatlar ve feodal aşiretler haricinde politik birlikten yoksun olmasını göstermektedir. 1965 yılı nüfus sayımı ülkede vatandaşlara anadilin sorulduğu son nüfus sayımıdır ve bu sayımda toplam nüfusun % 7'si Kürtçeyi anadil olarak belirtmiştir.¹⁰ Mutlu (1996) tarafından bu sayım sonuçları esas alınarak yapılan çalışmada, 1990 yılında nüfusun % 12,6'sının etnik olarak Kürt olduğu sonucuna varılmıştır.¹¹

İklim zorlukları ve coğrafi zorluklar nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine merkezi hükümet tarafından yeterli yatırımın yapılmadığı ve bunun da Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı söz konusu bölgelerin ekonomik ve sosyal olarak geri kalmasına neden olduğu tezi, PKK'nın ortaya çıkışı hususunda temel tezlerden birini oluşturmaktadır. Uzun yıllar boyunca, bölgenin ekonomik geri kalmışlığının PKK tarafından sömürülerek kullanıldığı ve Kürt kökenli vatandaşların kandırıldığı, devletin resmi tezi olarak öne sürülmüştür (Yavuz 2011). Eğitim yetersizliği, cehalet, işsizlik ve düşük sosyo-ekonomik düzeyin asıl sebebinin ise bölgedeki feodal aşiret düzeninden kaynaklandığı ve aşiret sisteminin bölgenin modernleşerek ülkenin kalanına entegre olmasının ve yapılan yatırımın bölge insanına adaletli şekilde dağılmasının önündeki en büyük engel olduğu hususu, bu çalışmanın temel savıdır (Şekil 1).

İllerin Gelişmişlik Düzeyi

Şekil 1: İllere göre sosyo-ekonomik gelişmişlik derecesi- Renk koyulaştıkça gelişmişlik derecesi düşmektedir (Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (Kalkınma Bakanlığı))

Marksist-Leninist bir ideoloji ile ortaya çıkan Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Maoist Halk Savaşı taktiğiyle Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bağımsız bir Sosyalist Kürt Devleti kurmak amacıyla bombalama, suikast, saldırı, adam kaçırmaya ve pek çok suça bizzat dahil olmuştur.

Eğitim yetersizliği, cehalet, işsizlik ve düşük sosyo-ekonomik düzeyin asıl sebebinin ise bölgedeki feodal aşiret düzeninden kaynaklandığı ve aşiret sisteminin bölgenin modernleşerek ülkenin kalanına entegre olmasının ve yapılan yatırımın bölge insanına adaletli şekilde dağılmasının önündeki en büyük engel olduğu hususu, bu çalışmanın temel savıdır

Galula (1964) ortodoks nitelikli devrimsel savaşları anlatırken beş aşamadan bahseder. Merkezden uzakta bir parti kurulması, Partinin birleşik bir cepheye dönüştürülmesi, gerilla savaşına başlanması ve bu gerilla birliklerinin düzenli orduya dönüştürülmesi ve son olarak da geçici ateşkesler ve ittifaklar kurarak toplumun yönlendirilmesi olarak tanımladığı sürece bakıldığında, PKK'nın 1978'de parti olarak kurulduğu yıldan bugüne gelişim sürecinin tam olarak bu niteliklere sahip olduğu görülmektedir. 1978-1984 yılları arasındaki ilk evrede diğer sol örgütlerle işbirliği yapılarak silah toplamaya başlanması¹², 1980 askeri darbesiyle cezaevlerinde işkenceye tabi tutulan Kürtler ile çeşitli sol örgüt militanlarının ülke aleyhine kışkırtılarak örgüt çatısı altında birleştirilmesi ve özellikle büyük aşiret liderlerine (Celal Bucak gibi) saldırılar düzenlenerek PKK'nın feodal aşiret sistemine karşı olduğu mesajının verilmesi, PKK'nın ilk dönem stratejisini ortaya koymaktadır.

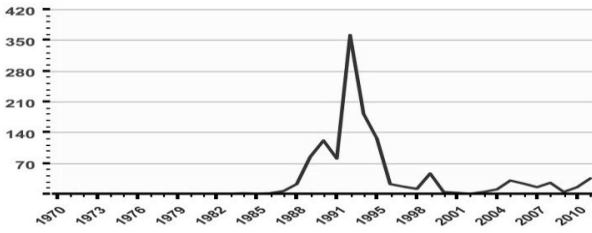
Bu kapsamda, PKK'nın, cumhuriyet tarihinde ilk dönemde ortaya çıkan Kürt isyanlarının bir devamı olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu büyük yanlış, bizzat Öcalan tarafından çürütülmekte ve örgütün ilk dönemlerinde Kürt etnik kimliğinin PKK önündeki en büyük engellerden biri olduğu ifade edilmektedir (Radu 2001; Roth&Sever 2007). 1925'teki Şeyh Sait ayaklanması incelendiğinde dinsel aşiret liderleri tarafından İslami bir rejim getirmek amacıyla çıkarılan bir ayaklanma olduğu, 1936 Dersim isyanına bakıldığında ise 1935 Toprak Reformu

Kanunu neticesinde Tunceli'de ayrıcalıklarını kaybeden aşiret liderleri tarafından çıkarılan bir isyan olduğu görülmektedir (Değerli 2010). Bu anlamda, aşiret sistemini ve Kürtlerin geri kalmışlığının sebebi olarak gördüğü feodal bağların karşısında olduğu ve bu değerlere savaş açtığını ifade eden Öcalan'ın ve PKK'nın bahse konu isyanların devamı olduğu tezi isabetli bir tez olarak görülmemektedir.

Newman (2006) ile Özcan ve Gürkaynak (2012), PKK'nın özellikle az gelişmiş bölgelerdeki genç Kürtleri saflarına kattığını bunların içinde aşiret baskısından kurtulmak için PKK'ya katılan genç kızların sayısının diğer pek çok dünya örneğine göre oldukça fazla olduğunu ortaya koymaktadırlar. İronik olan husus ise, bölgenin

az gelişmişliğinin sebebi olarak gördüğü merkezi hükümete savaş açan PKK'nın yaptığı saldırı eylemleri ve işadamlarını kaçırmaları ile istikrar ortamını bozarak bölgenin az gelişmişliğini daha da körüklediğidir (Criss 1995).

Özeren vd (2012) PKK'nın ikinci ve üçüncü evresini, bölgedeki Kürt vatandaşları yıldırıp saflarına çekmek amacıyla sivillere yönelik gerçekleştirdiği saldırı eylemleri ile güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirilen gerilla saldırılarıyla özetlemektedir. Sivillere yapılan saldırılarda ve güvenlik güçlerine atılan pusularda, bölgenin hakim gücünün PKK olduğu ve merkezi hükümetin güçsüz olduğu alan hakimiyeti çalışmalarına hız verilmiştir (Bal 2007). Nitekim 1990-1995 yılları arasındaki üçüncü evrede gerçekleştirilen PKK eylemlerine bakıldığında eylem sıklığındaki artış net bir şekilde gözlemlenmektedir (Şekil 2).

Şekil 2: Yıllara göre PKK eylemleri sayısı (Kaynak: Küresel Terörizm Veritabanı¹³)

PKK'nın gelişen küresel ortama ve ülke sistemine göre taktik ve strateji değiştirdiği, özellikle yerel halktan beklediği desteği alamaması neticesinde yaptığı taktiksel değişiklikler dördüncü evresinden itibaren net olarak göze çarpmaktadır. Dini değerler sebebiyle bölge halkının sosyalist bir devlete sıcak bakmayışı, PKK'nın dini değerlerle barışık olmaması nedeniyle bölge halkının karşı tavrı, PKK'yı 4. Kongreden itibaren özerk federatif Kürt Bölgesi tezine yöneltmiş ve hatta Marksist çağrışım yapan orak çekiç şeklindeki bayrağını meşale ile değiştirmesine sebep olmuştur (Çandar 2011).¹⁴

Abdullah Öcalan'ın Türk Özel Kuvvetleri tarafından Kenya'da yakalanarak ülkeye getirilmesi

Bu kapsamda, PKK'nın, cumhuriyet tarihinde ilk dönemde ortaya çıkan Kürt isyanlarının bir devamı olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu büyük yanılgı, bizzat Öcalan tarafından çürütülmekte ve örgütün ilk dönemlerinde Kürt etnik kimliğinin PKK önündeki en büyük engellerden biri olduğu ifade edilmektedir (Radu 2001; Roth&Sever 2007). 1925'teki Şeyh Sait ayaklanması incelendiğinde dinsel aşiret liderleri tarafından İslami bir rejim getirmek amacıyla çıkarılan bir ayaklanma olduğu, 1936 Dersim isyanına bakıldığında ise 1935 Toprak Reformu Kanunu neticesinde Tunceli'de ayrıcalıklarını kaybeden aşiret liderleri tarafından çıkarılan bir isyan olduğu görülmektedir (Değerli 2010). Bu anlamda, aşiret sistemini ve Kürtlerin geri kalmışlığının sebebi olarak gördüğü feodal bağların karşısında olduğu ve bu değerlere savaş açtığını ifade eden Öcalan'ın ve PKK'nın bahse konu isyanların devamı olduğu tezi isabetli bir tez olarak görülmemektedir.

Gelinen süreçte, barış görüşmeleri adı altında yürütülen çözüm sürecinin, Avrupa başta olmak üzere pek çok ülkede silah ticaret, uyuşturucu ticareti, yasadışı insan ticareti ve daha pek çok suç alanında faaliyet gösteren çok uluslu bir şirket gibi hareket etmeye devam etmekte olan PKK tarafından örgütün canlandırılması ve şehir milislerinin arttırılması aşaması olarak görüldüğünün fark edilmesi üzerine, askıya alınmasının arka planı aslında Galula'nın (1964) önceki kısımda belirtilen asimetrik mücadele konseptinin geçerliliğini gözler önüne sermektedir.

ve yargılanması, PKK açısından bir dönüm noktası olmuş ve örgüt tek taraflı ateşkes ilan ederek Kuzey Irak bölgesine çekilmiştir. 2000'lerin başından itibaren isim değişikliğine giderek (KCK-Koma Ciwaken Kurdistan/Kürdistan Komünler Birliği) şehir yapılanmalarına geçiş yapmıştır ve saldırılar daha çok güvenlik güçlerinin ailelerine yönelik şehir saldırıları hâlini almıştır (Demir 2008). 8. Kongreyle birlikte Meşru Savunma Stratejisini ve Barış İçinde Bir Arada Yaşama Prensiplerini ortaya koyan örgüt, eylemlerini meşru zemine çekmiş izlenimi vermeye gayret etmiştir.

Gelinen süreçte, barış görüşmeleri adı altında yürütülen çözüm sürecinin, Avrupa başta olmak üzere pek çok ülkede silah ticaret, uyuşturucu ticareti, yasadışı insan ticareti ve daha pek çok suç alanında faaliyet gösteren çok uluslu bir şirket gibi hareket etmeye devam etmekte olan PKK¹⁵ tarafından örgütün canlandırılması ve şehir milislerinin arttırılması aşaması olarak görüldüğünün fark edilmesi üzerine, askıya alınmasının arka planı aslında Galula'nın (1964) önceki kısımda belirtilen asimetrik mücadele konseptinin geçerliliğini gözler önüne sermektedir.

3.2. GAP ve Çözüm Arayışları

Burada, ayaklanma veya terörist faaliyetlerin yayıldığı, örgütlerin yoğun olarak nüfuz ettiği bölgelere ekonomik yatırım yapılarak sorunun çözülüp çözülemediği tartışması önem kazanmaktadır. Meierrieks ve Gries (2013) ekonomik yatırımların ve ekonomik katılımın artmasının terörü azaltacağını ifade ederken, Galula (1964) ayaklanma veya terör faaliyetleri başladıktan sonra yapılan devlet yatırımının bölge halkı tarafından örgütün bir kazanımı olarak algılanacağını ve yatırımın ileride durmaması için örgüte daha çok destek verileceğini belirtmektedir. Bu tartışma ışığında dünyanın en büyük devlet yatırım projelerinden biri olan GAP programı, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki 9 ilde

(Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa and Şırnak) faaliyete sokulmuştur (Şekil 3). 1961 yılına dayanmakla birlikte, resmi olarak

1989 GAP Master Planı ile başlamış ve 2005'te tamamlanması öngörülmüştür. Tarım, sanayi, eğitim, sağlık, turizm, ulaşım ve kamu altyapısında çok sektörlü bir dönüşüm programı hâlini alan GAP yavaşlansa da hâlâ devam etmektedir (Benek 2009; Fazlıoğlu&Biçer 2009) .

Şekil 3: GAP şehirleri (Kaynak: Benek 2009)

GAP, bölgede 3,5 milyon kişiye iş olanağı sağlamayı hedefleyerek ekonomik geri kalmışlığın önüne geçilmesini planlamakla birlikte zaman zaman PKK'ya verdiği destek nedeniyle Suriye'ye karşı da su politikası aracı olarak da kullanılmıştır (Lorenz&Erickson 1999; Gruen 2010; Jongerden 2010)

4. Ekonometrik Model ve Kullanılan Veriseti

Ekonomik değişkenlerin PKK'ya verilen destek üzerine etkisi hakkında yapılmış çok az sayıda nicel çalışma mevcuttur. Bu çalışmanın amacı da kullandığı özgün ve büyük veriseti sayesinde alandaki nicel çalışmalara katkı sağlamaktır. Test edilen hipotez, ekonomik problemlerin artmasıyla PKK'ya katılımlardaki artışın ilişkili olup olmadığıdır.

4.1.Kullanılan Veriseti

PKK'nın, GAP şehirlerinde ve GAP'a dahil olmayan şehirlerdeki ekonomik değişkenlere göre 1987-2011 yılları arasında örgüt mensubu kazanma şablonunu ortaya koymak için özgün bir panel veriseti oluşturulmuştur. 1990-2012 yılları arasında Türk güvenlik güçleri tarafından ölü ele geçirilen 4812 PKK üyesine ait kayıtlar toplanarak, bu kayıtlar kişilerin doğum yeri, örgüte katılım yeri ve

Burada, ayaklanma veya terörist faaliyetlerin yayıldığı, örgütlerin yoğun olarak nüfuz ettiği bölgelere ekonomik yatırım yapılarak sorunun çözümleneceği tartışması önem kazanmaktadır. Meierrieks ve Gries (2013) ekonomik yatırımların ve ekonomik katılımın artmasının terörü azaltacağını ifade ederken, Galula (1964) ayaklanma veya terör faaliyetleri başladıktan sonra yapılan devlet yatırımının bölge halkı tarafından örgütün bir kazanımı olarak algılanacağını ve yatırımın ileride durmaması için örgüte daha çok destek verileceğini belirtmektedir.

yılı, ölüm yılı, ve katılım yerine ait yıl bazında ekonomik değişkenlerle (ülke bazında kişi başı düşen GSYH, il bazında kişi başı düşen GSYH, ilke Gini katsayısı, ülke işsizlik oranları, nüfus yoğunluğu, il bazında yıllara göre ortalama hanehalkı sayısı) eşleştirilmiştir. Nihayet tekrar edilen kayıtlar, Türkiye sınırları dışında doğan veya örgüte katılan bireyler ve doğum yeri ile örgüte katılım yeri/yılı tespit edilemeyen kayıtlar temizlendikten sonra PKK üzerine yapılan çalışmalar içerisindeki en büyük örneklem sayısına (2257 PKK üyesi) ulaşılmıştır. Her ne kadar farklı şehirlerden PKK'ya katılmalar gerçekleşmiş olsa da, asıl hipotezin test edilebilmesi için sadece nüfusunun % 10'undan fazlası Kürt kökenli olan şehirler incelenmiştir. Ekonomik ve demografik verilere Kalkınma Bakanlığı (eski Devlet Planlama Teşkilatı) ve Türkiye İstatistik Kurumu'ndan ulaşılmış, PKK örgüt mensuplarına ilişkin kayıtlar ise PKK'ya ait periyodik yayınlar ile albümlerin yer aldığı yayın organlarından¹⁶ elde edilmiştir. Bu siteler, ölü ele geçirilen PKK üyelerinin ailelerini bilgilendirip, kayıt altına aldığı ve öldürülen PKK üyelerini "Şehit" olarak tanımlayarak fotoğraflarına da yer verdiği için, güvenilirliği yüksektir. Ayrıca elde edilen veriseti Tezcür (2010) ve Turgut&Kis-Katos (2009) çalışmalarındaki verisetleri ile de kontrol edilmiştir.

Bağımlı Değişken	Verinin Açıklaması	Kaynak
Recno	PKK tarafından belirli t yılında x şehirde örgüt safına katılan birey sayısı	www.hpg-sehit.com, www.serxwebun.org, www.sehid.com
Bağımsız Değişken	Verinin Açıklaması	
Ryear	Bireyin PKKya katıldığı yıl	
Birthc	O yılda katılan bireyin doğum yeri	
Gap	Kukla Değişken=1 Şehir GAP içindeyse	www.gap.gov.tr
Index.s.e.	Devlet Planlama Teşkilatınca hazırlanmış sosyo ekonomik gelişmişlik endeksi	www.dpt.gov.tr
Hhs	Şehirlerdeki ortalama hanehalkı büyüklüğü	www.tuik.gov.tr
Gini	Yıl bazında ülke Gini katsayısı	
Unemploynat	Yıl bazında ülke işsizlik oranı	
Growthnat	Yıl bazında ülke büyüme rakamı	
GDPpccity	İl bazında yıllara göre kişi başı düşen millî gelir (Sabit fiyatlarla)	
Popden	Nüfus yoğunluğuna ilişkin kategorik değişken	
LnPOP	X şehirde t yılında toplam nüfus	

Tablo-1: Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlerin tanımı

Elde edilen veriler, şehirlere göre yıl bazında organize edilip gerekli testler gerçekleştirildikten sonra ikinci olarak da dörder yıllık periyodlar hâlinde organize

edilerek GAP ve GAP dışı şehirler diye sınıflandırılarak ikinci bir test yürütülmüştür. PKK'ya katılımın bir anlık veya bir senede görülen ekonomik kötü gidiş neticesinde alınan bir karar olmayıp süreç içerisinde gelişen bir karar olduğu düşünüldüğü için, dörder yıllık periyodlara bölünmüş veri ile ikinci bir testin gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür (Ek-1).

4.2. Metodoloji

Verisetinde, PKK'ya katılım sayılarındaki standart sapmanın ortalama katılım sayısından yüksek olması sebebiyle (over-dispersion), negatif binomial regresyon¹⁷ kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

$$\Pr(Y_{it} = y_{it} | X_{it}, \delta_i) = \frac{\Gamma(\lambda_{it} - y_{it})}{\Gamma(\lambda_{it})\Gamma(y_{it} + 1)} \left(\frac{1}{1 + \delta_i}\right)^{\lambda_{it}} \left(\frac{\delta_i}{1 + \delta_i}\right)^{y_{it}}$$

Rastgele ve sabit etkilerin teker teker incelendiği modelde, GAP şehirlerinin aldıkları ekonomik yatırım neticesinde Kürt nüfusun fazla olduğu GAP dışı şehirlerden PKK'ya katılım noktasında farklı bir süreç izleyip izlemediği test edilmiştir. Nüfus farklılıklarını kontrol edebilmek için il nüfus oranları da regresyona dahil edilmiştir. Bununla birlikte Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan illere göre sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi de regresyona dahil edilmiştir.

4.3. Sonuç ve Bulgular

Yapılan testlerde, ülke genelinde kişi başı düşen GSYH, ülke genelinde ortalama büyüme hızı ve il bazında kişi başı düşen GSYH PKK'ya katılım ile belirgin şekilde negatif korelasyon gösterirken, Gini katsayısı ve işsizlik oranları PKK'ya katılım ile pozitif korelasyon göstermektedir. Buna göre, GSYH arttıkça PKK'ya katılım azalmakta, gini katsayısı büyüdükçe (gelir dağılımı dengesizliği arttıkça) ve işsizlik arttıkça PKK'ya katılım da artmaktadır. Bu korelasyonlar, % 5'lik ve % 1'lik güven aralığında belirgindir.

Daha önceki kısımlarda, nüfus yoğunluğunun terörü arttıran bir etken olarak değerlendirilmesinin hatalı olacağı ifade edilmişti. Özellikle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri gibi dağlık ve engebeli arazilerde her ne kadar nüfus yoğunluğu düşük olsa da yerleşilebilir alanın çok az olması sebebiyle bu düşük yoğunluk PKK'ya katılıma etki etmemektedir. Burada asıl önemli olan, yerleşilebilir alanları ortaya koyan ortalama hanehalkı sayısıdır. Nitekim yürütülen testlerde nüfus yoğunluğunun PKK'ya katılım oranlarına etkisine rastlanılmamış olup, akademik alanda ilk kez bu çalışma ile ortaya konulduğu üzere, ortalama hanehalkı sayısındaki artışın PKK'ya katılım oranları ile pozitif bir korelasyon gösterdiği tespit edilmiştir.

GAP şehirlerinde (Diyarbakır ve Mardin hariç) PKK'ya katılımın Kürt nüfusun yoğun olduğu GAP dışı şehirlere göre az olması, ekonomik kalkınma programlarının terörü azaltmadaki etkisini göstermesi ve PKK'nın ekonomik sorunlardan beslenen bir örgüt olmasını ortaya koymasından önemlidir.

Buna göre, hane halkı sayısının altıyı bulması ve geçmesi hâlinde PKK'ya katılım istatistiki olarak belirgin bir şekilde artış göstermektedir. Bunun sebebi, hane küçüklüğü nedeniyle kişisel yaşam alanındaki daralma ve bunun getirdiği, psikolojik, sosyal ve ekonomik etkenler olabilmektedir.

İkinci aşamada gerçekleştirilen testlerde GAP şehirleri ile GAP dışı şehirler karşılaştırılmış ve GAP şehirlerinden Diyarbakır ve Mardin haricindeki şehirlerde GAP dışı şehirlere göre PKK'ya katılımın ciddi oranda azalma gösterdiği tespit edilmiştir. Diyarbakır, Mardin ve Şırnak PKK'ya en çok katılımın gerçekleştiği şehirler olması sebebiyle çekirdek şehirler olarak sınıflandırılmış ve testlerin güvenilirliğinin kontrol edilmesi için Turgut ve Kis-Katos (2009)'un yaptığı gibi bu şehirler hariç tutularak regresyon tekrar edilmiştir. Yapılan test neticesinde ilk bulgular doğrulanmış ve ilk testlerin güvenilirliği sağlanmıştır.

GAP şehirlerinde (Diyarbakır ve Mardin hariç) PKK'ya katılımın Kürt nüfusun yoğun olduğu GAP dışı şehirlere göre az olması, ekonomik kalkınma programlarının terörü azaltmadaki etkisini göstermesi ve PKK'nın ekonomik sorunlardan beslenen bir örgüt olmasını ortaya koymasından önemlidir. Bununla birlikte, Diyarbakır ve Mardin'de aynı başarının gösterilememesi ise GAP'ın doğru ve etkin olarak uygulanmadığı, şehirlerin ihtiyacı göz önüne alınmadan, bölgeden uzak merkezi otoriteye hesap

veren bir kurum tarafından yönetildiği, ve son olarak da feodal aşiret sisteminin getirdiği yozlaşma neticesinde yatırımın etkin şekilde dağıtılamadığı izlenimini vermektedir. Nitekim Akyeşilmen (2001) de çalışmasında, GAP'ın adalet, eşitlik, fakir halkı ekonomiye dahil etme ve hassas grupları entegre etme noktalarında başarısız olduğunu ifade etmektedir.

Son olarak periyodlar hâlinde bölünerek yapılan testlerde de ilk testle aynı sonuçlar alınmış olup bu sayede Türkiye ekonomisindeki yıllık dalgalanmaların da etkisi kontrol edilmiştir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, verisetine dair tablo (Ek-1) incelendiğinde, Kürt nüfusun fazla olduğu düşük sosyo-ekonomik indekse sahip illerde (Mardin, Hakkari, Şırnak gibi) PKK'ya katılımların fazla, Kürt nüfusun fazla olduğu yüksek sosyo-ekonomik indekse sahip illerde (Gaziantep, Elazığ gibi) ise PKK'ya katılım düşüktür.

4.4. Kısıtlar ve Çalışmanın Eksiklikleri

Seçilen yöntem sebebiyle ekonomik sorunların terör olaylarını arttırmadaki etkisi modele dahil edilememiştir. Terör olayları bir yandan ekonomik sıkıntılara göre değişiklik gösterirken aksi yönde de ekonomik sorunları kendisi tetiklemektedir. Öte yandan elde edilen veri setinde

PKK'ya katılan bireylerin gönüllü olarak mı katıldığı, yoksa silah zoruyla kaçırılarak veya tehdit edilerek mi dahil edildiği bilinmemektedir. Bu sebeple de kontrol edilememiştir. Ayrıca, henüz canlı olan ve örgütte yer alan veya canlı ele geçirilerek tutuklanan üyelere dair bilgiler de verisetinde yer almamaktadır. Maalesef devlet kurumlarının, yapılan pek çok başvuruya rağmen verisetine dair hiçbir bilgiyi paylaşmaması sebebiyle sadece PKK yayın organlarında yer alan veriler kullanılarak mevcut veriseti hazırlanmıştır. Yine de, akademik çalışmalar içerisindeki en büyük ve en sağlıklı verisetine ulaşılması, bu çalışmanın objektifliği açısından büyük katkı sağlamıştır.

Bunların yanında, bölgede yürütülen pek çok mikro finans projeleri de modele dahil edilememiş, ayrıca il bazında pek çok değişken de devlet kurumları tarafından veri tutulmadığı için modele dahil olmamıştır. Son olarak, PKK'ya katılım arttıkça eylemlerin yıkıcılığının artacağı ve bunun da katılımı körükleyebileceği ve ekonomik değişkenlerle ters sebep sonuç ilişkisi¹⁸ oluşturabileceği bilinmesine rağmen, veri yetersizliği sebebiyle PKK eylemlerindeki can kaybı sayıları model içerisine dahil edilememiştir.

5. Sonuç ve Tartışma

Terörle ve teröristle mücadele, iki boyutlu bir problem olup sosyal, ekonomik ve askeri önlemlerin bir arada alınmasını ve bu önemlerin uluslararası camiada

Terörle ve teröristle mücadele, iki boyutlu bir problem olup sosyal, ekonomik ve askeri önlemlerin bir arada alınmasını ve bu önemlerin uluslararası camiada kabul ettirilmesinin sağlanmasını gerektirir. Şiddet eylemlerini araç olarak kullanan terör örgütleriyle mücadele edebilmek için öncelikle örgütü oluşturan bireylerin motivasyonlarını tespit ederek soruna bu açıdan yaklaşılmalıdır.

Bu çalışma da, ekonomik kalkınma programlarının teröre olan etkisini araştırmış ve terörün kaynağı olarak ekonomik problemleri ortaya koymuştur. Özelde ise, ekonomik kalkınma programlarından GAP programının ekonomik olarak geri kalmış bu bölgede PKK'ya olan katılıma etki edip etmediğini araştırmış ve sonuç olarak GAP'ın kısmen başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak ekonomik yatırımların tam sonuç verebilmesi için, bölgede gelir dağılımı adaletsizliğini en fazla körükleyen feodal aşiret sisteminin ortadan kaldırılması ve bölgenin bu sayede batı bölgeleri ile entegre olması sağlanmalıdır.

kabul ettirilmesinin sağlanmasını gerektirir. Şiddet eylemlerini araç olarak kullanan terör örgütleriyle mücadele edebilmek için öncelikle örgütü oluşturan bireylerin motivasyonlarını tespit ederek soruna bu açıdan yaklaşılmalıdır.

PKK da yeni sol akıma dahil olan bir örgüt olarak, bireyleri aile baskısı, arkadaş etkisi, psikolojik sebepler, geçmiş suç kaydı, intikam, etnik kimlik ve en önemlisi ekonomik sebepler vasıtasıyla etkileyerek kendi saflarına dahil etmektedir (Özeren vd, 2012).

Bu çalışma da, ekonomik kalkınma programlarının teröre olan etkisini araştırmış ve terörün kaynağı olarak ekonomik problemleri ortaya koymuştur. Özelde ise, ekonomik kalkınma programlarından GAP programının ekonomik olarak geri kalmış bu bölgede PKK'ya olan katılıma etki edip etmediğini araştırmış ve sonuç olarak GAP'ın kısmen başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak ekonomik yatırımların tam sonuç verebilmesi için, bölgede gelir dağılımı adaletsizliğini en fazla körükleyen feodal aşiret sisteminin ortadan kaldırılması ve bölgenin bu sayede batı bölgeleri ile entegre olması sağlanmalıdır. Yıllarca siyasetçiler tarafından blok oy elde etme hevesiyle göz yumulan aşiret sistemi, mevcut süreçte PKK tarafından da blok destek almak amacıyla kullanılmakta ve bölgedeki fakir gençlerin PKK'ya entegre edilmesinde ön ayak olarak kullanılmaktadır.

Askeri önlemler terörist eylemleri kısa vadede durdurursa da ekonomik ve sosyal önlemlerle desteklenmediği sürece terörizm ile mücadelede başarı sağlanamaz.¹⁹ Nitekim Türkiye, PKK'ya karşı

askeri mücadelede başarı sağlamış olmasına rağmen bu askeri zafer diğer alanlara aktarılamamıştır. PKK'nun hayat damarı olan örgüte katılımların azaltılması için örgütün ekonomik kaynaklarının engellenmesi şarttır. Bunun için de özellikle uluslararası kuruluşlar ve diğer devletler ile ciddi bir iş birliğine gitmek gereklidir.

Sonuç olarak, PKK sorununa doğru açıdan yaklaşarak eldeki veriler ışığında doğru adımların atılması hâlinde, başta Kürt vatandaşların mağdur edildiği bu sorunlu ve sancılı süreci aşmak mümkün olacaktır. Bu aşamada, gelinen barış sürecinde, bu kadar süredir saf tutmamış ya da öldürülme riskine rağmen PKK karşısında saf tutmuş pek çok Kürt asıllı vatandaş, kendilerinin fikri alınmadan PKK ve BDP'nin temsilciliğine bırakıldıkları izlenimine kapılabilmektedir. Bu anlamda, Kürt asıllı vatandaşların, sadece ve sadece BDP ve PKK tekeline bırakılmaması, siyasal alanda birden fazla parti ile temsil edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Askeri önlemler terörist eylemleri kısa vadede durdursa da ekonomik ve sosyal önlemlerle desteklenmediği sürece terörizm ile mücadelede başarı sağlanamaz. Nitekim Türkiye, PKK'ya karşı askeri mücadelede başarı sağlamış olmasına rağmen bu askeri zafer diğer alanlara aktarılamamıştır. PKK'nın hayat damarı olan örgüte katılımların azaltılması için örgütün ekonomik kaynaklarının engellenmesi şarttır. Bunun için de özellikle uluslararası kuruluşlar ve diğer devletler ile ciddi bir iş birliğine gitmek gereklidir.

EK-1a: Yıllara göre şehir bazında PKK'ya katılım sayıları

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Total
Adana	0	0	0	0	0	4	2	2	1	0	0	1	5	0	0	0	3	1	0	0	0	0	2	0	0	21
Adıyaman	0	0	0	0	2	3	4	2	1	0	2	5	5	1	6	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	34
Agri	0	0	6	4	5	7	6	2	1	2	2	2	4	1	1	3	2	2	0	1	0	0	2	1	0	54
Batman	0	0	4	1	5	21	6	2	7	10	6	4	9	2	6	5	1	1	2	1	1	1	2	0	2	99
Bingöl	0	2	3	3	4	3	7	3	3	3	5	9	0	0	1	1	1	2	1	0	0	0	2	1	0	54
Bitlis	0	1	1	7	11	7	6	5	3	9	3	2	4	6	1	5	3	2	4	0	0	0	0	0	0	80
Diyarbakir	4	0	6	8	30	43	25	23	13	8	11	24	40	7	11	5	14	14	10	4	2	4	8	4	3	321
Elazığ	2	2	6	2	5	12	9	5	3	2	0	3	5	0	2	1	2	2	0	0	0	0	0	0	0	63
Erzincan	0	0	0	0	1	0	0	5	1	0	1	1	7	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	19
Erzurum	0	0	0	0	3	14	6	4	2	3	1	1	4	2	1	2	4	0	0	1	0	0	0	0	0	48
Gaziantep	0	0	0	0	0	1	0	1	2	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Hakkari	1	0	4	2	5	13	20	7	4	5	3	2	9	0	0	8	4	1	4	5	0	4	2	1	0	104
Hatay	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Istanbul	0	0	0	0	3	2	1	2	2	3	0	1	1	2	2	3	1	0	0	0	0	0	0	0	1	24
Kahramanmaraş	0	0	0	1	6	8	3	1	4	4	3	2	4	2	2	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	43
Kars	0	0	0	3	5	8	6	5	4	3	4	0	3	2	2	0	0	1	1	3	0	1	2	0	0	53
Konya	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
Malatya	0	0	0	1	0	3	2	1	1	2	2	0	5	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	19
Mardin	6	7	8	24	44	79	45	19	17	14	18	20	35	3	9	3	10	1	4	6	2	2	3	1	1	381
Mus	0	0	2	6	7	10	5	3	5	7	8	5	2	4	3	3	7	2	3	1	1	2	1	1	0	88
Sanliurfa	0	1	5	9	8	18	14	9	3	6	2	3	13	5	1	6	1	3	2	3	1	2	0	1	0	116
Siirt	0	0	2	5	17	12	24	6	4	7	3	5	13	3	4	8	2	5	4	2	0	0	1	0	0	127
Sirnak	11	25	30	25	31	21	38	15	18	5	6	4	18	3	4	3	2	7	2	5	0	4	2	3	0	282
Sivas	0	0	2	2	0	0	4	2	1	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
Tunceli	0	0	2	0	7	8	11	6	2	3	9	4	10	0	2	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	67
Van	0	0	7	0	4	4	3	4	4	9	4	10	15	7	8	13	6	9	8	3	2	1	4	1	0	126

Ek-1b: Yıl periyodlarına göre PKK'ya katılım sayıları

	1987-1994	1995-2000	2001-2005	2006-2011	GAP	Average Household Size	Average Index
Adana	8	7	4	2	No	4	0,94901
Adiyaman	11	14	8	1	Yes	6 (more than 6)	-0,7765
Agri	30	12	8	4	No	6 (more than 6)	-1,2812
Batman	39	38	15	7	Yes	6 (more than 6)	-0,9046
Bingöl	25	20	6	3	No	6 (more than 6)	-1,1247
Bitlis	38	27	15	0	No	6 (more than 6)	-1,1574
Diyarbakir	139	103	54	25	Yes	6 (more than 6)	-0,6699
Elazığ	43	13	7	0	No	5	-0,1013
Erzincan	6	11	2	0	No	5	-0,4929
Erzurum	27	13	7	1	No	5	-0,5329
Gaziantep	2	4	0	0	Yes	5	0,46175
Hakkari	52	23	17	12	No	6 (more than 6)	-1,1396
Hatay	2	2	1	0	No	5	0,19613
Istanbul	8	9	6	1	No	3	4,80772
Kahramanmaraş	19	19	5	0	No	5	-0,3497
Kars	27	16	4	6	No	6 (more than 6)	-0,8194
Konya	2	7	0	0	No	5	0,25254
Malatya	7	10	2	0	No	5	-0,2263
Mardin	232	107	27	15	Yes	6 (more than 6)	-0,9894
Mus	33	31	18	6	No	6 (more than 6)	-1,4396
Sanliurfa	64	32	13	7	Yes	6 (more than 6)	-0,8316
Siirt	66	35	23	3	Yes	6 (more than 6)	-1,0064
Sirnak	196	54	18	14	Yes	6 (more than 6)	-1,1398
Sivas	10	4	0	0	No	6 (more than 6)	-0,406
Tunceli	34	28	4	1	No	5	-0,4
Van	22	49	44	11	No	6 (more than 6)	-1,093

Cities Iğdır and Ardahan are included in Kars, Kilis is included in Gaziantep in order not to confuse with the data on years.

Ek-2 Açıklayıcı Tablo

Variable	Mean	Std. Dev.	Min	Max
Number of Recruits at City x Year t	3.472308	6.645782	0	79
Ln GDPpc at city level	.0099163	.0904057	-.2956453	.3625627
Ln Population	.0078048	.0598704	-.4582773	.1634693
Ln National GDPpc	.016462	.0459613	-.0741752	.0761037
Ln National Unemployment at year t	.0096465	.1140632	-.194156	.2564295
Ln City level real income	5.863304	.2873706	5.315	6.5944
Ln National Gini Coefficient at year t	-.8385592	.0904693	-.967584	-.7133499
Social-Economic Index	-.8771959	2.697143	-6.6496	17.1245
Average Household Size at City x	.5092308	.5002998	0	1
GAP	.3061538	.4612494	0	1
National Growth Rate	3.757143	4.856997	-5.7	9.4

N=650 Observations

Ek 3- Rastgele Etkili Negatif Binomial Regresyon (Yıllık)

Table with Random effect (Significant Coefficients are shown)				
VARIABLES	Recruitment Numbers			
	I	II	III	IV
	Recno	Recno	recno	recno
National Unemployment (ln)	-0.0430 (0.557)	0.133 (0.553)	2.681** -1.081	2.679** -1.081
National Gini Coefficient (ln)	132.2*** (18.63)	112.6*** (18.26)	-5.208*** -1.263	-5.208*** -1.262
National Growth	-0.00163 (0.0546)	-0.0221 (0.0532)	-0.311*** (0.0790)	-0.311*** (0.0797)
Population change (ln)		3.194** -1.499	-21.44 (24.42)	-21.61 (24.84)
Householdsize (bigger than 5)		1.045*** (0.249)	1.756*** (0.592)	1.741** (0.692)
City level GDP pc.			-1.381* (0.762)	-1.379* (0.763)
Random Effect	Yes	Yes	Yes	Yes
Constant	237.9*** (33.95)	202.3*** (33.23)	1.020 -2.760	1.048 -2.849
Standard errors in parentheses *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1				
I: Only national level economic variables II: National Economic Var. and social demographic var. III: National.+Social Demog+City Level Economic variables IV: III+GAP				

EK 4-Sabit Etkili Negatif Binomial Regresyon (Yıllık)

Table with Fixed Effect

VARIABLES	Recruitment Numbers			
	I	II	III	IV
National Unemployment (ln)	-0.0842 (0.544)	0.193 (0.545)	2.507** -1.171	3.193*** -1.018
National Gini Coefficient (ln)	128.5*** (18.38)	107.3*** (18.09)	-5.299*** -1.229	2.244 -1.732
National Growth Rate	-0.00814 (0.0525)	-0.0582 (0.0510)	-0.357*** (0.0768)	0.0332 (0.0884)
Population Change (ln)		4.325*** -1.621	-66.48 (67.25)	14.68 (41.21)
Household size (bigger than 5)		1.189*** (0.334)	36.13 -4,068	2.358** -1.072
City level GDP pc.				-1.485* (0.788)
Fixed Effect	Yes	Yes	Yes	No
Constant	231.7*** (33.39)	194.2*** (32.93)	-82.33 -13,314	-0.106 -2.766

Standard errors in parentheses

** p<0.01, * p<0.05, * p<0.1

I: Only national level economic variables | II: National Economic Var. and social demographic var.
III: National.+Social Demog+City Level Economic var. | IV: III+GAP

Ek-5: Çekirdek İller Hariç Rastgele Etkili Negatif Binomial Regresyon (Yıllık)

Table without Core Cities VARIABLES	(I) recno
City level GDPpc	-1.285* (0.759)
GAP cities	-0.874* (0.448) 3.093**
National Unemployment(ln)	* (1.107)
Household size (bigger than 5)	1.005** (0.468)
National Gini Coefficient (ln)	4.219** (1.960)
Random Effect	Yes
Constant	1.594 (2.269)
Standard errors in parentheses	
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1	
All variables are included	

Ek-6: Yıl Periyotlarına Göre Rastgele Etkili Negatif Binomial Regresyon

Table for year periods (1987-94, 95-2000, 01-05, 06-11)		
VARIABLES	Recruitment Numbers	
	I Recno	II Recno
National GDPpc (ln)		-12.53*** (2.537)
National Unemployment (ln)	0.121 (0.235)	-1.746*** (0.323)
Household size (bigger than 5)		0.666** (0.340)
Lngini	7.447*** (0.725)	
Random Effect	Yes	Yes
Constant	7.700*** (0.609)	4.027*** (1.536)
Standard errors in parentheses		
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1		
I: Only National Economic Variables Included		
II: All Variables Included		

- 1 Partiya Karkerên Kürdistan (PKK) 27 Kasım 1978'de kuruldu ve geçen süreç içerisinde ismini **KADEK** (Kürdistan Barış ve Özgürlük Kongresi), **KONGRA-GEL** (Kürdistan Halk Kongresi) ve **KCK** (Kürdistan Komünler Birliği) olarak değiştirdi. İsim karışıklığını önlemek için makale boyunca PKK olarak kullanılmaktadır.
- 2 31.05.2006 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi için <http://www.statewatch.org/terrorlists/docs/EUterrorlist-May-06.pdf>, ABD için ABD Terörle Mücadele Bürosu <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm>;
NATO için http://english.peopledaily.com.cn/200512/20/eng20051220_229424.html
- 3 Max Weber devlet tanımında, sistemli şiddeti meşru olarak kullanma tekelinin devlete ait olduğunu ifade eder (Weber, 1946).
- 4 Bu kar-zarar analizinde getiriler her zaman maddi olmak zorunda değil, siyasi destek ve moral motivasyonu olarak da değerlendirilebilir (Blattman&Miguel, 2010).
- 5 Bu ekonomik maliyet, terörist grup açısından Londra metrosundaki El-Kaide bombalamasında olduğu gibi 8000 sterlin kadar az, veya 11 Eylül olaylarına olduğu gibi 500.000 Amerikan doları kadar çok olabilmektedir (Gomez,2010).
- 6 Örgütsel motivasyonlar hususunda ayrıca bkz Newman (2006).
- 7 Bu tartışma için bk. Abadie (2006), Krueger (2007), Piazza (2008), Berman (2002) ve Kahn &Weiner (2002).
- 8 Çalışmamızın ekonometrik model kısmında nüfus yoğunluğunun hatalı bir değişken olduğu ve sebebi detaylıca açıklanmaktadır.
- 9 Öcalan (1993), kendi kitabında bu hususu belirtmiş olup Maoist Halk Savaşına ilişkin detaylar bahse konu kitapta yer almaktadır.
- 10 Bu rakam o zamanki nüfusta 3.132.000 yapmaktadır ve 1960 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamında yapılan bu sayımın doğru rakamlar verdiğine inanılmaktadır.
- 11 Mutlu'nun çalışmasında doğum oranları, nüfus artış oranı, ölüm oranları, göç oranları ve doğurganlık oranları dikkate alınmış olup bu oran Konda Araştırma Şirketi tarafından yapılan 2010 tarihli anket çalışması ile paralellik arz etmektedir (%12,7 Kürtçe Anadil). Kurt Alford (2002, Özcan&Yavuz,2006'da belirtildiği gibi) ise Kürt nüfusun toplam nüfusa oranını % 8,5 olarak tespit etmiştir. Diğer tahminler için bkz Amerikan Dünya Misyoner Merkezi Joshua Projesi (<http://joshuaproject.net/countries.php>) ve CIA Dünya Gerçekleri Kitabı (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>)
- 12 Bu dönemde Öcalan, özellikle Kürt topraklarının emperyalist devlet tarafından işgal edildiği tezini sıklıkla kullanmıştır (Öcalan, 1978; Özeren 2011'de belirtildiği gibi).
- 13 <http://www.start.umd.edu/gtd>. Örnekleme 43.305 eylem içinden 1248'ini içermektedir. Tüm PKK eylemleri için bk. Özdağ (2009).
- 14 PKK'nun dine karşı negatif tutumu sebebiyle, bölgede 1990'ların ortalarında ortaya çıkan Kürt Hiz-bullahu isimli terör örgütü tarafından PKK'ya karşı pek çok saldırı gerçekleştirilmiştir (Cline 2004).
- 15 Söz konusu faaliyetlerden elde edilen gelirler için bkz Pike (2004) ve Amerikan Uluslararası Narkotik Bürosu Raporu. Tamamlanma oranları için bk. www.gap.gov.tr
- 16 Resimli albüm ve yıllıklar için bk. www.hpg-sehit.com, www.serxwebun.org ve www.sehid.com
- 17 Poisson ve Gama dağılımlarının bölge spesifik etkisini ve gösteren bir karma dağılım. Model'e ilişkin detaylar için bk. Turgut ve Kis-Katos (2009).
- 18 Ters sebep sonuç ilişkisi hakkındaki detaylar için bk. Araz-Takay vd (2009).
- 19 Ayrıca bk. Çitlioğlu (2009).

Kaynaklar

- ABADİE,A (2006), "Poverty, Political Freedom, and the Roots of Terrorism" *The American Economic Review*, Vol. 96, No. 2 (May, 2006), pp. 50-56
- AKYESİLMEN, N. (2001), "Human Rights and Development: The Case of Southeastern Anatolia Project (GAP)", Dissertation in University of Essex (UK)
- TAKAY,Araz- ARİN,B, P. and OMAI,T. (2009), "The Endogenous and Non-Linear Relationship Between Terrorism and Economic Performance: Turkish Evidence" *Defence and Peace Vol 20(1)* pp 1-10
- BAL, İ (2007), "PKK Terör Örgütü: Tarihsel Süreç ve 28 Mart Diyarbakır Olayları Analizi", *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi C:2 S:8 ss:75-89*
- BENEK,S (2009), "Ortaya Çıkışı, Gelişme Serüveni ve Bölgeye Etkileri Bakımından Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2009; 64(3):46-70 Berman, E. (2002). *Hamas, Taliban and The Jewish Underground: An Economist's View Of Radical Religious Militias*
- BERREBİ,C (2007), "Evidence about the Link Between Education, Poverty and Terrorism among Palestinians" *Peace, Economics, Peace Science and Public Policy*, Vol 13(1)
- BLATTMAN, C and MİGUEL, E (2010), "Civil War" *Journal of Economic Literature* 2010, 48:1, 3-57
- BLOOMBER,S.B., Hess,G.D. and Weerepana,A. (2004) "An Economic Model of Terrorism" *Conflict Management and Peace Science*, 21:17-28
- BURAN,A. (2011), "Kürtler ve Kürt Dili" *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011*, p. 43-57
- CLİNE, L.E. (2004), "From Ocalan to Al Qaida: The Continuing Terrorist Threat in Turkey", *Studies in Conflict & Terrorism*, 27:4, 321-335
- CRENSHAW,M. (1985), *An Organizational Approach to The Analysis of Political Terrorism*, *Orbis*,29 (3), 465-489.
- CRİSS,N (1995), "The Nature of PKK Terrorism in Turkey" *Studies in Conflict and Terrorism Volume 18*, pp.17-3 CORNELL, S (2001), "The Kurdish Question in Turkish Politics", *Foreign Policy Research Institute*. Published by Elsevier Science Limited
- ÇANDAR, C. (2011), "Dağdan İniş- PKK Nasıl Silah Bırakır?: Kürt Sorununun Şiddetten Arındırılması", *TESEV Yayınları ISBN 978-605-5832-90-2*
- ÇİTLİOĞLU, E. (2009), "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapı Araştırması: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri" *Bahçeşehir Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi*
- DEĞERLİ, S. (2010), "The Eastern Rebellions on American Press 1925-1938", *Akademik Bakış Vol 3(6)*
- DEMİR, C.K. (2008), "Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 19 s. 57-88.
- FAZLIOĞLU, A ve BİÇER, İ (2009), "Toplumsal Dönüşüm Projesi Olarak Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) Toplumsal Yansımaları" VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ekim 2009, "Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar"
- FEARON, J.D. and LAİTİN,D.D. (2003), "Ethnicity, Insurgency and Civil War," *Amer-ican Political Science Review* 97, no. 1, pp: 75-90

- FERİDUN, M. and SEZGİN, S. (2008), "Regional underdevelopment and terrorism: the case of south eastern Turkey." *Defence and Peace Economics* 19(3): 225 – 233
- GALULA, D (1964), "Counterinsurgency Warfare, Theory and Practice", Published in the United States of America in 1964 by Frederick A. Praeger, Inc., Publisher
- GRUEN, G (2000), "Turkish Waters: Source Of Regional Conflict Or Catalyst For Peace" *Water, Air, and Soil Pollution* 123:565–579,
- GOMEZ, J.M. (2010), "A Financial Profile of the Terrorism of Al-Qaeda and its Affiliates" *Perspectives on Terrorism*, Volume 4, No 4
- HOFFMAN, B (2006), "Inside Terrorism", Columbia University Press "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)" DPT Yayın No: 2671
- JONGERDEN, J (2010), "Dams and Politics in Turkey: Utilizing Water, Developing Conflict", *Middle East Policy*, Vol. XVII, no. 1
- KAHN, J and WEINER, T (2002), "World Leaders Rethinking Strategy on Aid to Poor," *The New York Times*. New York, March 18, 2002, Sec. A, p. 3.
- KİRİŞÇİ, K. (2011), "The Kurdish Issue in Turkey: Limits of European Union Reform", *South European Society and Politics*, 16:2, 335-349
- KONDA R&C (2011), "Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler Araştırması" *Bulgular Raporu*, 2011
- KRUGER, A (2007), "What Makes a Terrorist?: Economics and the Roots of Terrorism", Princeton University Press.
- KRUEGER, A.B. and LAİTİN, D. (2003), "Kto Kogo? A Cross-Country Study of the Origins and Targets of Terrorism." Unpublished Paper
- LAHİRİ, S (2010), Review of Asoka Bandarage 'The Separatist Conflict in Sri Lanka: Terrorism Ethnicity, Political Economy' *The Journal of Asian Studies*, 69, pp 629-630
- LONG, David E., *The Anatomy of Terror* (New York: Free Press, 1990).
- LORENZ, F.M. and ERICKSON, E.J. (1999), "The Euphrates Triangle: Security Implications of the Southeastern Anatolia Project" *National Defense University Press* Washington, D.C. 1999
- MEİERRİKS, D. and GRİES, T (2013), "Causality between terrorism and economic growth" *Journal of Peace Research* 50(1) 91–104
- MESSNER, S. F. And TARDİFF, K. (1986), *Economic Inequality and Levels of Homicide: An Analysis of Urban Neighborhood*, *Criminology*, 24 (2), 297-314.
- MUTLU, S. (1996), "Ethnic Kurds in Turkey: A Demographic Study" *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 28, No. 4 (Nov., 1996), pp. 517-541
- NEWMAN, E. (2006), "Exploring the Root Causes of Terrorism", *Studies in Conflict & Terrorism*, 29:8, 749-772
- OÇALAN, A. (1993), "Nasıl Savaşmalı? Halk Savaşı ve Ordulaşması Üzerine", *Bilim Aydınlanma Yayınları*. URL: <http://www.pkkonline.net/tr/files/books/savasordu-1.pdf>
- OZCAN, N and GURKAYNAK, E (2012), "Who are Those Armed People in Mountains" *Turkish Economic and Political Research Foundation*, URL www.tepav.org.tr

- OZCAN, N and YAVUZ, H (2006), "The Kurdish Question and Turkey's Justice and Development Party" Middle East Policy, Vol. XIII, NO. 1, Spring 2006
- ÖZDAĞ, Ü (2009), "Pusu ve Katliamların Kronolojisi", Kripto Yayınları, Ankara
- ÖZDAMAR, O (2008), "Theorizing Terrorist Behavior: Major Approaches and Their Characteristics", Defence Against Terrorism Review Vol. 1, No. 2, Fall 2008, 89-101
- ÖZEREN, S. (2011), Türkiye'de Paradigma Değişimi ve Terörle Mücadele, Terörizm Paradoksu ve Türkiye 82 International Journal of Security and Terrorism Vol: 3 (2)
- ÖZEREN,S., Başbüyük,O. and Sözer A (2012) "A Field Study on Factors that Affect Individuals' Decision to Join the Terrorist Organization: The PKK/KCK Case", International Journal of Security and Terrorism Vol: 3 (2)
- PIAZZA, J. A. (2006), Rooted in Poverty?: Terrorism, Poor Economic Development, and Social Cleavages, Terrorism And Political Violence, 18, 159-177
- PİKE,J (2004), "A Case Study of the PKK in Turkey" Foundation For Middle East and Balkan Studies,Federation of American Scientists
- RADU,M (2001), "The Rise and Fall of PKK", Orbis,Winter2001, Vol.45 Issue 1, p47, 17p Rapoport, D. C. (ed.), Inside Terrorist Organizations, Londra, Frank Cass, 1988. Republic of Turkey Law for Counter-Terrorism. Official Journal 12 April 1991 and No 3713
- RİNEHART, J (2007), "Rebirth, Islamic Revitalization and the New Terror: An Analysis of the AlQaeda Phenomenon" Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association 48th Annual Convention, Hilton Chicago
- ROTH&SEVER (2007), The Kurdish Workers Party (PKK) as Criminal Syndicate: Funding Terrorism through Organized Crime, A Case Study, Studies in Conflict & Terrorism, 30:10, 901-920
- RÜBBELKE, D.T.G. (2005), Differing motivations for terrorism, Defence and Peace Economics, 16: 1, 19-27
- SAGEMAN, M (2004), "Understanding Terror Networks", University of Pennsylvania Press Stern, J. (2000). Pakistan's Jihad Culture, Foreign Affairs,79, 115-133.
- TEZCÜR, M (2010), "When democratization radicalizes: The Kurdish nationalist movement in Turkey", Journal of Peace Research 47(6) 775-789
- TURGUT, A and KİS-KATOS,K (2009) "Terrorist Recruitment and State of Economy" Institute for Economic Research, JEL Classification, D74,K4
- WEBER, M (1946), "Politics as Vocations, From Max Weber: Essays in Sociology". Oxford University Press.
- WİLKİNSON, P and STEWART, A.M. (eds.-1987) "Contemporary Research on Terrorism" Aberdeen, UK: University of Aberdeen Press, 1987
- YAVUZ, H (2011), "Five stages of the construction of Kurdish nationalism in Turkey" Nationalism and Ethnic Politics,7:3,1-24
- ZİMMERMANN, E.(2011), "Globalization and Terrorism" European Journal of Political Economy 27 011) S152-S161